

УДК 338

Баранський Р.С.
студент

Буковинського державного фінансово-економічного університету

Грендей Н.М.
студент

Буковинського державного фінансово-економічного університету

Гаватюк Л.С.
кандидат економічних наук,

Буковинський державний фінансово-економічний університет

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

WAYS TO IMPROVE THE SOLVENCY OF DOMESTIC ENTERPRISES IN MODERN CONDITIONS

АНОТАЦІЯ

У статті розкрито сутність платоспроможності та її важливість для аналізу на підприємстві. Досліджено резерви зростання платоспроможності, вивчено поняття ліквідності як суміжне до платоспроможності суб'єкта господарювання. Запропоновано шляхи підвищення платоспроможності підприємств у сучасних умовах господарювання.

Ключові слова: платоспроможність підприємства, ліквідність, кредитоспроможність, фінансовий стан, реструктуризація.

АННОТАЦІЯ

В статье раскрыта сущность платежеспособности и ее важность для анализа на предприятии. Исследованы резервы роста платежеспособности, изучено понятие ликвидности как смежное платежеспособности предприятия. Предложены пути повышения платежеспособности предприятий в современных условиях хозяйствования.

Ключевые слова: платежеспособность предприятия, ликвидность, кредитоспособность, финансовое состояние, реструктуризация.

ANNOTATION

The article reveals the essence of solvency and its importance for analysis in the enterprise. The reserves of financial solvency growth are researched, the concept of liquidity as related to the solvency of the entity is determined. The ways to improve the solvency of the enterprises in modern economic conditions are suggested.

Keywords: solvency of the enterprise, liquidity, creditworthiness, financial condition, restructuring.

Постановка проблеми. Сьогодні в умовах ринкових відносин підвищується самостійність підприємств, їх економічна і юридична відповідальність. Різко зростає значення фінансової стійкості і платоспроможності суб'єктів господарювання. Усе це значно збільшує роль аналізу їхнього фінансового стану: наявності, розміщення і використання коштів.

Основною метою фінансового аналізу є одержання невеликого числа ключових параметрів, що дають об'єктивну і точну картину фінансового стану підприємства, його прибутків і збитків, змін у структурі активу і пасиву, у розрахунках з дебіторами і кредиторами. При цьому аналітика і менеджера може цікавити як поточний фінансовий стан підприємства, так і його проекція на найближчі чи більш віддалені

перспективи, тобто очікувані параметри фінансового стану.

Актуальність дослідження полягає в тому, що нині в Україні спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості фінансово неспроможних підприємств. Наслідком незадовільного фінансового стану більшості вітчизняних підприємств стало катастрофічне збільшення їхньої кредиторської та дебіторської заборгованості. Таким є наслідок неплатоспроможності більшості суб'єктів господарювання.

Неплатоспроможність, у свою чергу, є підставою для оголошення підприємства банкрутом. Тому досить важливим є забезпечення достатньої платоспроможності для ефективного функціонування в умовах жорсткої конкуренції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тему платоспроможності розкривають у своїх роботах О.Б. Андрушко, А.М. Ашуєв, Т.М. Білоконь, М.А. Коваленко, Т.О. Партин, А.В. Череп та інші автори.

Мета статті полягає у визначенні суті й значення аналізу платоспроможності для вітчизняних підприємств, її впливу на фінансову стійкість, а також визначенні інших теоретичних відомостей для здійснення аналізу та підвищення ефективності діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних ринкових умовах платоспроможність підприємства вважається найважливішою умовою його господарської діяльності. Платоспроможність підприємства характеризується його можливостями здійснювати чергові платежі та виконувати грошові зобов'язання за рахунок готівкових коштів та активів.

Платіжна спроможність визначається у першу чергу фінансовою стабільністю підприємства і, зокрема, вилученням коштів у ненормовані позаоборотні активи – третій розділ балансу.

Платоспроможність підприємства – це можливість погасити усі зобов'язання перед контрагентами. Взагалі платоспроможність підпри-

емства залежить від ліквідності балансу. Для визначення ліквідності балансу слід співставити певні суми груп активу і пасиву.

Ліквідність балансу – це рівень покриття зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких на гроші відповідає строкам погашення зобов'язань [6, с. 237]. Для визначення ліквідності балансу необхідно згрупувати активи балансу за рівнем їх ліквідності, а пасиви – відповідно до погашення строків зобов'язань, далі порівняти підсумки за кожною групою активу і пасиву балансу.

Для того щоб аналіз фінансового стану дав найбільш достовірні результати, необхідна наявність достовірної інформаційної бази. Для зовнішніх користувачів основним джерелом є бухгалтерська (фінансова) звітність підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Фінансова звітність як інформаційне джерело аналізу платоспроможності підприємства [2]

Форми фінансової звітності	Інформаційні дані
Баланс (ф. № 1)	Економічні ресурси, що контролюються підприємством, і джерела їх формування
Звіт про фінансові результати (ф. № 2)	Доходи, витрати, фінансові результати діяльності
Звіт про рух грошових коштів (ф. № 3)	Грошові кошти (акумулювання і рух)
Звіт про власний капітал (ф. № 4)	Величина та зміни у складі власного капіталу протягом звітного періоду
Примітки до річної фінансової звітності (ф. № 5)	Облікова політика, інформація, що вимагає уточнення відповідно до вимог П(С)БО, деталізація статей звітності з метою забезпечення її зрозумілості

У більш широкому розумінні ліквідність пов'язана з платоспроможністю і розглядається як можливість підприємства платити за свої борги і в кінцевому результаті – мати ринкову вартість, яка більша за затрати на своє формування. Дана характеристика важлива для кредиторів та інвесторів, так як показує «запас стійкості» підприємства. Тому визначення платоспроможності – необхідний елемент кредитоспроможності потенційного клієнта, який дозволяє встановити, чи достатньо засобів у даного суб'єкта для своєчасного і повного розрахунку зі своїми вже існуючими кредиторами (банками, контрагентами тощо), учасниками та акціонерами і наскільки велика вірогідність того, що ця здатність не погіршиться при потенційному збільшенні кількості кредиторів.

Особливе значення для забезпечення фінансової стійкості має рівень динаміки і коливання платоспроможного попиту на продукцію (послуги) підприємства, бо платоспроможний попит визначає стабільність надходження виручки. У свою чергу, попит залежить від

рівня доходів споживачів – фізичних та юридичних осіб, ціни на продукцію та послуги підприємства.

Для недопущення входу підприємств у кризову ситуацію необхідно постійно проводити аналіз їх фінансово-господарської діяльності, щоб комплексно використовувати всі внутрішні і зовнішні механізми фінансової стабілізації.

Існують такі резерви відновлення та підвищення платоспроможності підприємств:

1. Продаж зайвого устаткування, матеріалів і залишків готової продукції.
2. Запровадження прогресивної технології і автоматизації виробництва.
3. Забезпечення фінансової участі персоналу в санації підприємства.
4. Вирішення проблеми енергоспоживання.
5. Використання нових ефективних технологій.
6. Збільшення валового прибутку за рахунок зменшення витрат [2, с. 68].

Скорочення витрат на утримання об'єктів житлосоцкультпобуту шляхом передачі їх у муніципальну власність також сприяє припливу капіталу в основну діяльність.

З метою скорочення витрат і підвищення ефективності основного виробництва в окремих випадках доцільно відмовитися від деяких видів діяльності, що обслуговують основне виробництво (будівництво, ремонт, транспорт і т.ін.), і перейти до послуг спеціалізованих організацій.

Збільшити обсяг власних фінансових ресурсів можна також шляхом:

- зменшення суми постійних витрат на утримання управлінського персоналу, ремонт основних засобів і т. ін.;
- зниження рівня змінних витрат за рахунок скорочення чисельності виробничого персоналу і зростання продуктивності праці;
- прискореної амортизації машин і обладнання;
- реалізації невикористовуваного майна [4, с. 112].

Для пошуку шляхів підвищення платоспроможності потрібно проаналізувати розподіл виручки від реалізації продукції та шляхів збільшення прибутку, внутрішні резерви збільшення прибутковості виробництва і досягнення безбиткової роботи за рахунок більш повного використання виробничої потужності підприємства, підвищення якості і конкурентоспроможності продукції, зниження її собівартості, раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, скорочення непродуктивних витрат і втрат.

Необхідно виявити також резерви подальшого поліпшення фінансового стану підприємства, який може дати маркетинговий аналіз із вивчення попиту і пропозиції, ринків збуту і формуванню на цій основі оптимального асортименту і структури виробництва продукції.

Основну увагу при цьому необхідно приділити питанням ресурсозбереження: запровадженню прогресивних норм, нормативів і

ресурсозберігаючих технологій, використанню вторинної сировини, організації діючого обліку і контролю використання ресурсів, вивченню і впровадженню передового досвіду у здійсненні режиму економії, матеріального і морального стимулювання працівників за економію ресурсів і скорочення непродуктивних витрат і втрат [7, с. 170].

Для систематизованого виявлення й узагальнення всіх видів утрат на підприємстві доцільно вести спеціальний реєстр утрат із класифікацією їх за певними групами:

- від браку;
- псування і нестачі матеріалів та готової продукції;
- зниження якості продукції;
- втрати вигідних замовників, вигідних ринків збуту;
- простроченої дебіторської заборгованості;
- залучення невикористаних джерел фінансування;
- неповного використання виробничої потужності підприємства;
- простоїв засобів праці, предметів праці і грошових ресурсів;
- перевитрати ресурсів на одиницю продукції порівняно з установленими нормами;
- сплати штрафних санкцій за порушення договірної дисципліни;
- невчасного введення в дію об'єктів капітального будівництва;
- стихійних лих і т. ін. [6, с. 284].

Аналіз динаміки цих втрат і розробка заходів для їх усунення дозволять значно поліпшити фінансовий стан суб'єкта господарювання.

Великий вплив на фінансовий стан підприємства має і зовнішнє середовище, яке включає в себе:

- економічні умови господарювання;
- платоспроможний попит споживачів;
- економічну й фінансово-кредитну законодавчу базу;
- соціальну та екологічну ситуацію в суспільстві;
- конкурентну боротьбу;
- податкову політику;
- ступінь розвитку фінансового ринку, страхової справи і зовнішньоекономічних зв'язків [6, с. 175].

При реалізації заходів щодо списання втрат і нестач суми дебіторської і кредиторської заборгованості зменшиться. Удосконаливши механізм розрахунків з дебіторами по заборгованості за товари, роботи, послуги та іншої поточної заборгованості підприємство повинно зменшити дебіторську заборгованість. За рахунок вивільнених коштів підприємство зможе зменшити свою кредиторську заборгованість, яка значно перевищує дебі-

торську. У результаті валюта балансу додатково зменшиться [4, с. 98].

Як доводить практика, фінансовий стан більшості підприємств України не можна охарактеризувати «стійким» та «стабільним». Для того щоб визначити причини даної тенденції, необхідно визначити головні причини та проблеми, з яким стикається сьогоденне підприємство.

Так, основні проблеми, з якими зіштовхуються і які не можуть вирішити більшість неблагополучних промислових підприємств, а також головні причини їх виникнення, запропоновані на рис. 1 (в успішних підприємств проблеми багато в чому схожі, однак такі підприємства володіють здатністю і потенціалом для їх подолання).

Також ефективно проводити реінжиніринг бізнес-процесу, тобто докорінно переглянути виробничу програму, матеріально-технічне постачання, організацію праці і нарахування заробітної плати, підбір і розстановку персоналу, керування якістю продукції, ринки сировини і ринки збуту продукції, інвестиційну й цінову політику та інші питання.

Необхідною передумовою успішного функціонування підприємств є високоякісний бухгалтерський (фінансовий та управлінський) облік. До основних сфер контролю та аналізу відхилень належать:

- стратегічні цілі (як монетарні, так і немонетарні);
- зовнішні чинники, покладені в основу довгострокового планування;
- внутрішні вузькі місця стратегічного характеру.

Система стратегічного планування може бути побудована не лише на рівні окремого підприємства, а й на консолідованій основі – на рівні

Рис. 1. Проблеми втрати фінансової рівноваги підприємствами [5, с. 69]

концерну. На великих підприємствах завдання, які належать до компетенції стратегічного контролінгу, досить часто вирішує спеціально створений відділ стратегічного планування. Поряд із стратегічним плануванням вирішальне значення для організації ефективного стратегічного контролінгу має система раннього попередження та швидкого реагування [7, с. 171].

Ефективним напрямом проведення санації як одного із способів підвищення платоспроможності для кредиторів та інвесторів є схвалення плану санації, що має інноваційні риси. Незважаючи на підвищену ризикованість інноваційного проекту, його успішна реалізація принесе високий прибуток. Так, середній річний рівень доходності американських венчурних фірм, які реалізують надзвичайно ризиковані проекти, складає близько 20%, що втричі більше, ніж у цілому в економіці США. Отримання високого прибутку вигідно як інвесторам, так і кредиторам, оскільки забезпечить максимально повне виконання боржником своїх зобов'язань перед ними.

Реалізація процедури санації на інноваційній основі, на нашу думку, забезпечить ефективно оздоровлення підприємства. Тому в Україні слід більше уваги приділити субсидюванню підприємств, готових створити нові технології, державній фінансовій підтримці венчурного бізнесу, зокрема, практичній реалізації гарантій та пільг, передбачених законодавством [3, с. 46].

В окремих випадках можна вдатись і до реструктуризації. Уважається, що процесами реструктуризації займаються слабкі, неплатоспроможні підприємства, які стоять на грані банкрутства, однак і прибуткові підприємства використовують різні варіанти реструктуризації. Вона може вестись у багатьох напрямках, як паралельно, так і послідовно, у залежності від конкретної ситуації на підприємстві, специфіки галузі та загального економічного середовища. Вона може потребувати додаткових інвестицій на модернізацію, упровадження нових технологій, розробку нової продукції, проникнення на нові ринки. Як правило, ці дії застосовуються в межах стратегічної реструктуризації. Проте деякі кроки можна зробити швидко, протягом 10–12 місяців, використовуючи при цьому тільки внутрішні можливості підприємства [3, с. 47].

Зміни, які проводяться в процесі реструктуризації, можуть стосуватись:

- модернізації – оновлення устаткування і технології;
- реорганізації – зміни методів і розподілу праці, потоків інформації;
- адаптації – пристосування елементів підприємства до поточних умов;
- нововведень – продуктових і процесних.

Реструктуризація в широкому розумінні:

- передбачає комплексність змін, а не зміни тільки однієї сфери функціонування (маркетинг, фінанси, виробництво);
- є постійним інструментом управління, а не реалізацією одноразової мети;
- може охоплювати майнові перетворення як елемент змін;
- підлягає модифікації і корегуванню в ході реалізації [7, с. 173].

Отже, для підвищення платоспроможності підприємства повинні ретельно планувати свою діяльність та ефективно здійснювати розподіл як фінансових, матеріальних, так і трудових ресурсів.

Висновки. Аналіз платоспроможності підприємства є дуже важливим для забезпечення подальшого розвитку суб'єкта господарювання на конкурентному ринку. Платоспроможність тісно переплітається із фінансовою стійкістю і ліквідністю підприємства, що потребує їх комплексного аналізу. Платоспроможність характеризує спроможність підприємства своєчасно і повністю виконувати свої платіжні зобов'язання, які впливають з кредитних та інших операцій грошового характеру, що мають певні терміни сплати. Для аналізу стану платоспроможності підприємства використовують велику кількість взаємозалежних показників, вивчення динаміки та причини змін яких дозволяє встановити рівень успішності діяльності суб'єкта господарювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 30 червня 1999 р. № 784-XIV. Із змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
2. Андрушко О.Б. Практико-методологічний підхід до ідентифікації кризового стану підприємства / О.Б. Андрушко, М.С. Капустяк // Регіональна економіка. – 2014. – № 4. – С. 66–72.
3. Ашуев А.М. Бенчмаркінг як інструмент антикризового управління підприємством / А.М. Ашуев // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 46–47.
4. Білоконь Т.М. Санація підприємств: Організаційно-економічний механізм: [монографія] / Т.М. Білоконь, Л.М. Несен. – Вінниця: ВНТУ, 2015. – 152 с.
5. Коваленко М.А. Шляхи підвищення платоспроможності підприємства та фінансові джерела його проведення / М.А. Коваленко, Н.В. Лобанова // Фінанси України. – 2014. – № 8. – С. 69.
6. Партин Т.О. Фінанси підприємств: [навч. посіб.] / Т.О. Партин, А.Г. Загородній; 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2011. – 379 с.
7. Череп А.В. Удосконалення моделі стійкої платоспроможності підприємств / А.В. Череп, С.В. Северина // Вісник економічної науки України. – 2015. – № 2. – С. 170–174.